

מן המשותף במשברי הטילים של 1962 ושל 1970.

הגיבור הראשי של ימי הדילמה והחרדה, מצד זה של המסך, הוא ג'ון פ. קנדי. תפקידו של כרושצ'וב, הגיבור הראשי השני מעברו האחר של המסך, יוסיף לשמש זמן רב, כפי הנראה, ענין להשערות ולהצאריאמיות. על כתפו של קנדי רבץ באותם שבועות הרי-גורל נטל אטלסי. הכרעתו לכאן ולכאן עשויה היתה לחרוץ לשבט או לחסד את עתיד העולם כולו. על-פי תיאורו של אחיו, עמד הנשיא במשימה זו בצורה המכובדת ביותר. בה"בשעה מאיר תיאור זה את הקשיים לסי-ניהם ניצב מנהיגה של אומה רפובליקאית, את קשריו אל צינורות האינפורמציה שלו, את לבטיו בין עצות ולהצים, גם בדמוקרטיה של חברת-המונים מרובדת אשר בה שפע של מוסדות, ארגונים, מומחים ויועצים—אדם אחד-יחיד שנבחר לתפקידו, במסיבות אלו או אחרות, הוא המחליט ופוסק אחרון. אי-כותה של המנהיגות וכשרו של המנהיג נות-רים אפוא—וביתר-שאת בחברה דמוקרטית—אבן-הבחון לטיבו, יעילותו והחלטיותו של המימשל. הסיכוי שאדם זה עשוי לטעות דוג-מת כל בן-אנוש מעורר צמרמורת. צמרמורת זו היא-היא הרוח הנוראה הנושבת על-פני עולם של מאזן-אימה וכלי-נשק גרעיניים.

מכל-מקום, המסקנות מספרו של רוברט קנדי הן כי מצרים אינה קובה וכי הפתרון הטוב שנמצא לאותו משבר אינו עשוי להיות פתרון טיב ומספק למשבר באורונו.

עד עמוד-התליה

קצב-העשייה של קורותינו, לשלוחותיהן, אינו נותן, כמדומה, סיכוי רב לרומן צפי בעלי איכות, אך לעומת זאת ערובה בצדו שעוד נוסף לקרוא הרבה פרשיות עלומות או

הנאלצת (ושוב, כמעט בעל-כרח) למלא את התפקיד הנכבד של מגן העולם החפשי מפני הקומוניזם ושאיפותיו. רוברט פ. קנדי, תובע-כללי, אח ויועץ קרוב-שבקרובים לנשיא ארה"ב, היה מעורב בכל שלבי ההתיעצות וההכרעה. ספרו הוא אפוא משלים חשוב לספרים אחרים שנכתבו על משבר-הטילים של שנת 1962 (בהוצאת "מערכות" הופיע ספרו של א. אבל, "טילים בקובה") ופתח רחב אל חדרי-החדרים של המימשל הוושנינג-טוני בימיהם של ר. פ. וג'ון פ. קנדי (חובבי האנאלוגיות עשויים להוסיף כאן: שני האחים הגראקיים של הריפובליקה האמריקאית).

התחום העלום שנותר בפרשה זו הוא תפקידה של ברה"מ ותפקידה של קובה. מה הגיע את קאסטרו להסכים ולקבל טילי-התקפה סוביי-טיים על אדמת האי? מה הגיע את ברה"מ לנסות ולהקים על האי משגרי-טילים המאיי-מים על החוף המזרחי המאוכלס של ארה"ב? זאת דווקא בתקופת שלטונו של כרושצ'וב, שעשה מצד-הוא כמה צעדים בכיוון של הפשרה ודריקום? מה היה מנגנון קבלת ההחלטות בקרמלין אפוף-החשאיזם שבמוס-קבה? שאלות אלו, שבלעדיהן אין הסבר שלם לפרשת הטילים בקובה, אינן באות לידי דיון בספרו של רוברט קנדי. הקורא למד ממנו, כאמור, על הוירה האמריקאית.

בהקבלה למשבר הטילים הנוכחי בסואץ, אין אנו עשויים להסיק מה ריצות ומה עתידות לעשות מוסקבה או מצרים. כל שאנו יכולים הוא להבין מדוע, וכיצד, נהגה ארה"ב בי-אותה פרשה כפי שנהגה. קשה ביותר להניח כי יש ממנו לקח לגבי משבר-הטילים של 1970. ציניקן יכול לומר כי תחת לתרגם את ספרו של קנדי לקורא הישראלי מוטב היה לנו להניח את הספר במקורו על שולחנו של הנשיא ניקסון. גם מעשה זה היה מיותר. הנשיא ניקסון בקיא היטב בהיסטוריה של משבר קובה, דרך טיפולו של הנשיא קנדי משמשת לו, בלי ספק, אתגר אישי ומנהיגותי. אלא שניקסון וקנדי אינם דומים, מדיניותם אינה זהה, דרכיהם אינן נפגשות. יתר על-כן, מלבד עצם שיגורם והזבתם של טילים (כאן טילי-הנגה, שם טילי-התקפה), אין הרבה

• יהודה אטלס: עד עמוד התליה / עלילות המחתרת בעיראק: "מערכות", 1969; 47 עמ'.

האומר כי המציאות עולה על הדמיון מציב אפוא את קורא הסיפורים בעמדה של מאמין. ספקות אם אכן יתעוררו בו ישותקו על הרוב לכשיזכור כלל זה. כך הדבר בסיפור שליחותו של וולפגאנג לויץ בקאהיר. ובכלל־זאת, הסיפור מעורר כמה תמיהות, שאין להן קשר אל טיבו של הסיפור כמסמך בעל־ערך להכרת מצרים ומשטרה.

מטבע־הדברים, סוכנים ש"נשרפו" נעלמים תחת מעטה של דממה. אין הם מורשים לפרסם זכרונות אישיים ולגלות אפילו טפח ממעשיהם. זאת מכמה וכמה סיבות נהירות למדי. וולפגאנג לויץ פירסם את זכרונותיו משנית שליחותו הרבה לפני תקופות ה"עכ" שיו מותר לגלות, ואין הקורא יכול שלא לתמוה מדוע הותר ללויץ מה שאסור לשבט הסוכנים כולו. תמיהה זו אין הברקות צריכה לישב אך יש בה כדי לעלות היריורים תוך קריאת הספר. תמיהה אחרת מתעוררת נוכח העובדה שהמצרים—כך מסתבר מדבריו של לויץ—ידעו היטב מה מעשיו במצרים כמעט כל זמן שהותו שם. הם קלטו את שידוריו, אף כי התקשו בפינוחם. מיני מה לא נאסר מיד?—גם לכך אין הסבר משכנע. יתר על כן, קשה להבין מדוע היה הקשר בין לויץ לבין שליחיו קשר־ראדיו תכוף. מאז מלחמת־הריגול של ימי המלחמה העולמית השנייה ניתן לאתר, ללא קשיים מרובים ובמהירות. שידורי ראדיו הבאים ממכשיר־קשר מוסתר. אמצעי האיתור האלקטרוניים התפתחו הרבה מאז אותה מלחמה, ומצרים, שרשת של עיקוב והאזנה מכסה אותה בוודאי, כנהוג במדינת־משטרה נתונה במלחמה, אין ספק שלא הגיחה לשידורי ראדיו מוסווים לעבור את חללה בלי פיקוח, ולא רק על שאלה זו אין לויץ נותן תשובה. הקורא לא ימצא בספר תשובה על התפקיד האמיתי שמילאו המדענים הגרמניים במצרים ועל טיבו: האם איימו על בטחונה של ישראל, או שמא לא היו אלא חבורת אנשי מדע ומרמה, שבאו להתעשר על חשבון כיסו הפתוח של הרוזן המצרי, המוכן לקנות כל שמציעים לו נוכח צל של סיכוי לגבור על מדינת־ישראל.

שאלות ותמיהות ללא פתרון ותשובה. לויץ ממעט לספר על פעילותו כסוכן חשאי, ומו

פרשיות שזכו עד כה ל"כיסוי" מרומז או חלקי. ספרי־זכרונות אישיים יוסיפו לגרור אחריהם מאמצים מאורגנים להעלות מתוך חול השכחה פרקי־עלילה, שכולם יחד משרתים תלבים במסכת הפעילות הרבגונית ורחבת־ההיקף של הדורות האחרונים בארצנו. לא רק הרצון לשרת את ההיסטוריה, שלמותה ומהימנותה מניב את ספרי־העלילה אלא אף הרצון לקום ולהנציה בני־אדם שהיו חיילים אלמונים בצבא גדול של פעילים. מהם שהלכו לעולמם או הוצאו להורג ומהם שעודם חיים עמנו.

יהודה אטלס מספר ב"ציאת בבל". הפרשה הנחשפת לפרטי־פרטיה ב"עד עמוד התליה" היא סיפורה של המחותרת הציונית בעיראק, שקמה על הרקע של גל הלאומנות ושנאת־הזרים הגואה בעיראק של שנות ה־30 וה־40 ועד לאחר מלחמת־1948 וכינון מדינת־ישראל. המחותרת שהוקמה עליידי שליחים מן הארץ הצליחה להקים לארגון עתיר־יכולת־והישגים. הגנה עצמאית והברחת יהודים אל מחוץ לגבולות המדינה היו תפקידיה של "השורה", והיא מילאתם בהצלחה עד להתמוטטות ב־1951.

ספרים כגון זה של יהודה אטלס, המשתייכים לספרות ההנחה של פרשיות עלומות, ממלאים תפקיד צנוע אך חשוב בשלב הנוכחי של בניית ההיסטוריוגרפיה הישראלית.

י. ב.

שליחות בקאהיר

כלל ידוע הוא בסיפורי ריגול וביון שהמציאות עולה על הדמיון. סיפורים ממין זה נקראים אים בלהיטות המכוונת עליידי התשוקה לח"ד, ולו גם כהוא־זה, אל מאחרי מסך־המסתורין המלטי את פעילות השירותים החשאיים—אותו עולם תתיקועי של פעילות ופעילות נגדית שלא אחת היא חורצת גורלו של קרב, אם לא גורלה של מערכה. הכלל

* וולפגאנג לויץ: שליחות בקאהיר; הוצאת ספרית מעריב/וישקמונה, 1970; 296 עמ'.